

12.12.2014

Oikeusministeriö

Viite Oikeusministeriön lausuntopyyntö 28.10.2014; OM 3/41/2014

Uudenmaan elinkeino-, liikenne – ja ympäristökeskuksen lausunto

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnonsuojelu- ja ympäristörikossäännösten tarkistamista valmistelleen työryhmän mietinnöstä (oikeusministeriön julkaisusarja Mietintöjä ja lausuntoja 51/2014).

Työryhmä ehdottaa mietinnössään, että rikoslain 48 lukuun lisättäisiin uusi törkeää luonnonsuojelurikosta koskeva rangaistussäännös. Luonnonsuojelurikos voitaisiin arvioida törkeäksi, jos se on kokonaisuutena arvostelle törkeä ja siinä tavoitetaan huomattavaa taloudellista hyötyä, rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai siinä aiheutetaan vakavaa vaaraa tai vahinkoa eliölajin, luonnonsuojelualueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle. Rangaistusasteikko toisi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

Törkeää ympäristön turmelemista koskevaan rangaistussäännökseen lisättäisiin kaksi ankaroittamisperustetta. Ympäristön turmeleminen voitaisiin arvioida törkeäksi, jos siinä tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti.

Lisäksi ehdotetaan ympäristön turmelemista ja tuottamuksellisen ympäristön turmelemista koskevien tunnusmerkkien selventämistä muuttamatta niitä asiallisesti.

Törkeä luonnonsuojelurikos

ELY-keskus kannattaa mietinnössä esitettyä luonnonsuojelua koskevien rikosten porrastusta niiden tekemuodon törkeyden perusteella kolmeksi rangaistussäännökseksi. Luonnonsuojelussa tiedostettu luonnonsuojelurikoksia koskeva säädösvaje näin korjaantuisi säätämällä törkeä tekemä rangaistavaksi.

Törkeän luonnonsuojelurikoksen säätäminen rangaistavaksi korostaisi törkeimpien luonnonsuojelurikosten moitittavuutta mutta sillä olisi samalla vaikutusta myös kaikkien muidenkin luonnonsuojelurikosten moitittavuuteen. Luontoa ja luonnonsuojelua vastaan tehdyt teot mielletäisiin helpommin rikoksiksi. Kolmiportainen rangaistussäännöstö koventuneine rangaistusseuraamuksineen käsitettäisiin paremmin osaksi talousrikollisuutta.

Luonnonsuojelurikosten lisääntynyt moitittavuus parantaisi todennäköisesti näiden rikosten ennalta ehkäisyä, millä olisi myönteinen vaikutus ympäristöön.

Ympäristön turmeleminen

Mietinnön sivuilla 24-25 on kerrottu, miksi työryhmä ei ole päätenyt esittämään rikosnimikkeen "ympäristön turmeleminen" muuttamista esimerkiksi "ympäristön vaarantamiseksi". Tätä on perusteltu muun muassa sillä, että jos nimike viittaisi pelkästään vaarantamiseen, ei nimike vastaisi tilanteita, joissa rikoksella on aiheutettu vahinkoa. Ympäristöviranomaisen näkökulmasta ongelma kuitenkin on, että kynnys tehdä tutkintapyyntö on liian korkealla. Kun rikoksen nimike on "ympäristön turmeleminen" ja lainvastaisen teon seuraukset eivät välttämättä ole aistein havaittavissa, nimike todennäköisesti on yksi syy, miksi tutkintapyyntökynnys on korkealla.

On selvää, että rikosnimike ei aiheuta ongelmia oikeustieteellisen koulutuksen saaneille. Suurella osalla ympäristöviranomaisen tehtäviä hoitavia virkamiehiä ei kuitenkaan ole oikeustieteellistä koulutusta, vaan esimerkiksi luonnontieteellinen tai tekniikan alan koulutus. Toki ympäristöviranomaisia kouluttamalla rikoslaki tunnusmerkistöineen saadaan kaikille tutuksi. Olisi kuitenkin tarkoituksenmukaisempaa esimerkiksi tutkintapyyntökynnyksen alentamista ajatellen, jos rikoksen nimike vastaisi sen lievempää tekemuotoa eli vaarantamista.

Mietinnössä todetaan, että abstrakti vaarantaminen on monimutkainen oikeudellinen käsite, jonka toteaminen paikallisissa valvontaviranomaisissa saattaa olla haastavaa. ELY-keskus toteaa, että sanaparia "abstrakti vaara" ei onneksi esiinny tunnusmerkistössä, vaan vaara on ilmaistu toisella tavalla. Jos abstrakti vaara on oikeudellisesti monimutkainen käsite, ELY-keskuksen kokemuksen mukaan ympäristön pilaantuminen tai turmeltuminen on osoittautunut poliisien, syyttäjien ja jopa tuomioistuinkäsittelyssä hankalaksi käsitteeksi. Näin on ollut esimerkiksi luvanvastaisten tai lainvastaisten päästöjen osalta. Ilmapäästöt lopulta katoavat ilmakehään eikä niitä ole enää välttämättä aistein tai tutkimuksin havaittavissa. Samoin päästöt vesistöihin tai mereen tai varsinkin juokseviin vesiin yleensä laimenevat vähitellen. Välttämättä päästön vuoksi ei havaita kuolleita kaloja tai lintuja tai muulla tavoin "turmeltunutta" ympäristöä. Haitta-ainettaakaan ei välttämättä saada jälkikäteen tehdyissä tutkimuksissa näkyviin. ELY-keskuksen kokemuksen mukaan useimmiten ympäristörikostapauksissa on kysymys juuri tämänkaltaisista seurauksista. Ympäristöviranomaisen näkökulmasta on ollut vaikea osoittaa, että ympäristö olisi pilaantunut tai turmeltunut. Helpommaksi on osoittautunut, että on todettu aiheutuneen pilaantumisen vaaraa eli on tapahtunut vaarantamisrikos. ELY-keskus ei siis jaa työryhmän mielipidettä siitä, että vahingon aiheuttamisen osoittaminen olisi vähemmän hankalaa kuin vaaran näyttäminen toteen. Todettakoon, että edellä kerrottu ongelma ei liity

pelkästään tunnusmerkistöön, vaan myös siihen, että tuomioistuinkäsittelyssä olleiden ympäristörikostapausten vähäisen määrän vuoksi ei ole ennustettavissa, millainen näyttö riittää vaaran tai konkreettisen seurauksen osoittamiseen.

Mietinnössä todetaan, että valvontaviranomaisen ei tarvitse rikosilmoitusta tehdessään ottaa kantaa rikosnimikkeeseen, vaan riittävää on tapahtumien kulun selvittäminen. Käytännössä on kuitenkin niin, että poliisi ensimmäisessä yhteydenotossaan tutkintapyynnön tehneeseen valvontaviranomaiseen yleensä kysyy, että mikä rikoslain rikos on kysymyksessä. Ilmeisesti monet poliisitkin tarvitsevat koulutusta ympäristörikosten tunnusmerkistöissä.

Kun pelkän ympäristön vaarantamisen halutaan olevan rangaistavaa, ELY-keskuksen näkemyksen mukaan olisi hyvä, jos se näkyisi jo rikoksen nimikkeessä.

Törkeä ympäristön turmeleminen

Törkeän ympäristön turmelemisen tunnusmerkistöön ehdotettuja muutoksia ELY-keskus pitää perusteltuina.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet lakimies Tapio Korhonen p. 0295 021 408 ja lakimies Satu Lyytikäinen p. 0295 021 430.

Johtaja

Satu Pääkkönen

Lakimies

Tapio Korhonen

